

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 80— Cor.
Pe jumătate an 40— .
Pe 3 luni . . . 20— .
Pe o lună . . . 7— .

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 100 franci

Telefon

pentru oraș și interurban
Nr. 750.

ROMÂNUL

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA
Strada Zrinyi Nr. 1 a.

INSERȚIUNILE
se primesc la administrație.
Mulțumite publice și Lee
deschisă costă șirul 1 Gor.
Manuscrisurile nu se în-
napolază.

Puterea latinității.

Stăm sub impresia evenimentelor recente ale căror urme se vor fi imprimat adânc în suflete. Este vorba de evenimentele de importanță împreună cu călătoria de informație a generalului Berthelot, ilustrul reprezentant al națiunii și armatei franceze și comandantul armatelor aliate ce operează în Orient dela Dumăre în sus și dela Tisa spre răsărit.

De data asta generalul Berthelot a cercetat vatra veche a latinității în Banat și părțile crișane. Nu ne întrebăm că oare cu ce convingeri nouă s'a ales generalul Berthelot din drumul recent, ci ca miște intelectuali cari ne-am ocupat cu scrutarea trecutului românesc, suntem frapați de-o coincidență ce trebuie remarcată. Anume: hotarele apusene ale românismului se întind esact pe linia până unde Romanii, străbunii noștri, creaseră o vatră cu cultură romană, un mediu sufletesc omogen și specific roman.

Se cunosc armele cu cari au lucrat Romanii la asimilarea autohtonilor. N'au fost mijloace forțate, ci foarte naturale. Romanii au avut o cultură sufletească superioară, o civilizațiune dezvoltată, moravuri subțiate, aveau maniere de traiu social cari cucerieau pe oricine. Mediul sufletesc creat de Romani era irezistibil și absorbia cu o capacitate de potență rară. În orbita spiritului roman au intrat elementele streine cari n'aveau forță internă deosebită, mai ales elementele slave de puțină energie însă de pasiuni vii.

Romanizarea făcută pe teritoriul locuit azi de Români, cu temelnicia lucrului roman, și-a și vădit efectele sale. Contra tuturor invaziunilor, vicisitudinilor de pe vremuri, stăpânirilor streine, totuși latinitatea nu s'a dat biruită, ci și-a păstrat caracterele sale particulare.

După două mii de ani iese la iveală cu strălucire, puterea de viață a latinității, în manifestațiile vieții publice românești. Românii constituiesc o națiune cu rosturi speciale, o conștiință națională unitară, se înfățișează ca un element compact.

Berthelot a spus, că Românii i-au făcut un drum triumfal. Dar aceasta era imposibil dacă Românii nu se simțiau un trup și-un suflet.

Maghiarii s'au mirat de ce Berthelot când a intrat în Arad a declarat că intră într'un oraș al latinilor. Ei nu vreau cu nici un preț să conceadă că soarta orașelor cari au fost organe de putere economică ale statului oprimator este strâns legată de soarta provinciilor. Dacă aceste provincii sunt românești, în chip logic ar urma ca și orașele să fie centre românești. Și așa va fi de aci încolo. Căci statul oprimator nu mai are dreptul la existență, el nu va putea să formeze o individualitate aparte care să fie un parazit monstru ce trăiește pe spatelul societății. De aci încolo va fi cea mai strânsă legătură între individ, societate și stat, echilibrându-se în continuu, pentru a se fixa raporturile cele mai juste între omul particular, societatea omogenă din care face parte el, și organul de conducere.

Pe vatra veche formată de romanizarea trainică Româniilor își vor întemeia statul lor național, fiind siguri că numai în stat național poate înflori geniul unui popor, numai acolo se pot ridica cetățile inexpugnabile ale progresului.

Dupăcum până aci poporul latin care este poporul românesc, a putut exista numai în mediul sufletesc ce l-au adus cu sine cultura națională romană, totastfel, înflorirea și tăria poporului românesc pe viitor numai în atmosfera sa particulară pot fi asigurate.

Orașele și alte sucrescențe bolnave ale unor puteri străine, nu pot avea viață proprie și vor trebui să se asimileze mediului irezistibil în care s'a format ființa proprie a națiunii române.

Zi de zi

Fizionomii schimbate.

Dacă vrem să avem o idee cât de mare a fost puterea de stat la noi, cât s'a amestecat în rosturile intime ale societății, n'avem decât să facem istoria orașului Arad. Pe timpul când puteau înflori autonomii locale, orașele aveau coloritul provincial.

Aradul avea primari sârbi și căpitani de poliție români.

După absolutism însă s'a schimbat îndată fizionomia orașelor. S'a dezvoltat numai clasa care s'a bucurat de sprijinul statului: comercianții, industriașii, marii capitaliști, cari au monopolizat toate sursele puterii economice.

Tinutul acesta așa de bogat și situația geografică favorabilă au făcut din Arad cel dintâi deuseu al industriei streine.

Au pierit și industriașii români câți am putut avea. Cu bogăția streină a crescut și puterea streină și toate funcțiile publice au fost acaparate de streini.

Puterea statului însă cu vremea va slăbi și inițiativa individuală va putea să se manifesteze tot mai neconturbată.

Nu mai cu învoirea celor mulți, cu asentimentul maselor se vor crea de aci înainte organele puterii. Va birui pe toată linia valoarea personală.

Va fi iarăș descentralizare pe toată linia.

Euphraste.

Spre idealul neamului.

După veacuri de suferințe ajuns-a în fine și neamul nostru românesc în situația de a fi singur stăpân pe soarta lui. Muncit-a acest neam de mucenici — începând dela colonizarea Daciei prin Romani — pe plaiurile și mănoasele câmpii, cari de atunci de când s'a plămădit el și până azi totdeauna au format posesiunea lui. După drept lui îi aparțineau totdeauna toate aceste comori!

Totuș cu durere ne aducem aminte de timpul acela trist când roada abundanță cu sudori de sânge și cu lacrimi udată și stoarsă din pământul strămoșesc, trecea de regulă în hambarele largi ale stăpânitorilor tirani....

La anul 1848 neagra jobăgie fu culcată la pământ de ideile sublime ale idealului francez despre libertate, egalitate și frățietate. Duhul vremii își estine atunci suflarea sa binefăcătoare și asupra Ardealului subjugat de oligarhia maghiară. Dar el nu putu înfăptui atunci idealul francez în întreaga lui estenziune. Au trebuit ca să se mai scurgă încă

saptezeci de ani, când iar se opinti odată duhul vremii. Vaerul morții străbate văzduhul patru ani dearândul, pânăce Europa întreagă se putu elibera și de groaznica jobăgie spirituală, în care sufletul milioanelor era încătușat de câțiva oligarhi fără de Dumnezeu. — Acum însă toate neamurile respiră aerul libertății binefăcătoare. Dreptatea își falfăie stindardul său triumfător peste capetele popoarelor, chemându-le la re-nviere și viață nouă. Și în setea lor după libertate, cu sborul vulturului se aruncă spre a îmbrățișa pe această fică dzeiască.

Deși în sborul lor vulturesc după aceasta libertate de veacuri dorită unele popoare se avântă uneori în direcțiune falsă, precum se poate observa aceasta de es. la frații noștri de suferințe, Sârbi, să sperăm că totuș acest sbor va fi dirijiat de luceferii libertății popoarelor la sfârșit bun și accesibil pe seama fiecărui neam. Nu utopii, ci gândul bun și curat, munca cinstită în interesul neamului — fiecare în interesul adevărat al neamului său — va deschide drumul spre fericirea cea atât de multrăvnită de toate popoarele deopotrivă.

Secerișul va fi abundanț, numai secerătorii să fie vrednici. Impărțirea lucrului cu echitate să se facă. Răvnitori să fim cu toții, dar numai pentru binele și fericirea neamului. Fiecare după a sa putință să se ostenească.

Tări nouă se înființează cu hotare nouă. Hotarele cele vechi ale nedreptății fură după veacuri de suferințe în fine dărâmate. În zilele acele din Octomvrie, când la Piave fură aruncate armele, atunci hotărâra popoarele de a fi ele singure stăpâne pe soartele lor...

Sosit-au deci fiii neamului nostru acasă la vetrele lor. Terenul pentru înfăptuirea idealului nostru național era prielnic. Dovada cea mai strălucită ne-o dă în privința aceasta marea și memorabila adunare națională dela Alba-Iulia. Elanul de însufletire manifestată acolo a stors admirațiunea lumii întregi. Până chiar și din zările capitalei, maghiare se putea ceti aceasta.

Adevărat că pe lângă toate acestea, dintr'o parte nouă preabinecunoscută se lucră și acum cu cele mai murdare mijloace spre a provoca greutate și a pune piedeci în calea spre înfăptuirea idealului românesc. Se încearcă cu promisiuni false și cu bani, se face lucru de sobol, mai ales printre țărani noștri, spre a putea oarecumva provoca o nemulțămire cu starea atât de clară în care se află azi întreg neamul românesc. De aceste încercări noi nu avem să ne temem, căci poporul nostru dă dovadă despre maturitatea sa prin aceea că le declară acelor înăimțiți: „neam săturat de dragostea Dvoastră cu care ne-ați tratat pânăce locuim sub acelaș coperiș. Plecați deci de undă ați venit dacă binevoiți a ne asculta.”

Am admirat și la fieștecare ocaziune ne exprimăm admirațiunea noastră față de conștiința popor al Cehilor. Trebuie să recunoaștem că chiar și în timpurile cele mai critice, el s'a organizat. Deși austriacii nu le-au permis mai mult, ei „au înființat simpatice societăți de gimnastică, iar „socoliștii” erau admirați mai ales pentru ținuta lor disciplinată. Insemnătatea societăților socoliste la Cehi poate fi înțeleasă și admirată în întreagă estenziunea lor mai ales acum. În război am avut adesea ocaziunea de a admira pe camarazii cehi, cari totdeauna erau optimiști, ce nutreau cele mai frumoase speranțe pentru viitor. În discuțiile cu acești oameni conștiinți, adesea mă întăream în convingerea și ardeam de dorul după o soartă mai bună și pe seama neamului meu. — Un bun amic și medic conștiințios — un ceh — de mulțori esclama în decursul convenirilor noastre: „sărmanii români! ce oameni buni și bravi, păcat de ei și la spital n'au nici o omenie înaintea celorlalți colegi (nemți și ungurii!)”

Bogățiile și fabricile, comerțul și industria din

Boemia au sprijinit mult idealul poporului ceh în avântul lui spre cultură și lumină.

Conștiința asupririlor — aproape supraomenești — suferite atâtea veacuri de rândul de neamul nostru, ne-a redat acum și nouă încrederea deplină într'un viitor deplin fericit. Dacă ne cugetăm la comorile sufletești încă nefolosite și nedesvoltate ale poporului român, trebuie să credem poetului, care ne-a zis: „viitor de aur românimea are.”

Dacă brațele vânjoase ale acestui popor au lucrat veacuri de rândul pe seama asupritorilor, — cuvine-să ca de acum mintea și geniul lui luminat să muncească din greu la dezvoltarea forțelor sufletești, precum și la ridicarea stării lui materiale. Dacă fiecare fiu al neamului va lucra cu stăruință și fără șovăire, organizarea noastră se va înfăptui mai repede decât cugetăm.

În drumul nostru spre mărețul ideal munca noastră să fie totdeauna temeinică. Să ne ferim, mai ales acum la început de negliobiile săvârșite chiar în fața marelui general Berthelot, și să nu fim orgolioși ca Sârbii ci cu atât mai vârtos să luăm pildă bună dela Cehi, cari fiecare pas îl fac cu deplină siguranță, fără rezervă și fără frică de critica ulterioară a viitorului și a istoriei. — „Știe dl general și cunoaște asupririle actuale ce se comit din partea Sârbilor la adresa Românilor” mi-a zis dl Neagoe (insoțitorul dlui G. Berthelot) Duminecă în 16/29 Dec. dimineața la 2 și jum. ore la întimpinarea dlui General în gara din Pecica. Omagiile noastre aduse atunci ilustrului amic al României-Mari, l-au trezit din somn, iar aclamațiunile la adresa Franței îl vor fi evocat în suflet convingerea că nu înzadar se ostenește pentru înfăptuirea idealului românesc.

Conducătorii noștri — membrii Consiliului Dirigent și-au început munca lor binecuvântată în interesul neamului. Îi știm ca bărbați cu râvnă pentru națiune și binele nostru obștesc. Până acum toate mișcările noastre naționale-culturale au pornit din focurile inimii românești: Sibiiu, Brașov, Blaj, Arad, etc. Și de azi înainte vom aștepta marșruta și îndemnul la muncă dela aleșii noștri. Poporul românesc îi adoară ca pe adevărații săi conducători și dela ei așteaptă mântuirea și fericirea, care cu adevărat deplină fi-va sub aripile și oblăduirea României-Mari.

Veniți din toate unghiurile zării”, veniți deci dragi dorobanți frații vă așteaptă — veniți cu bine!

Dr. Ioan Felea.

„Sângerări fără rost.”

Ținem să fixăm, ca document pentru viitor, glasul unui ziar maghiar în legătură cu sângerările de Duminecă, pentru că — deși nu putea avea încă toate datele precise despre nedreptățile săvârșite — a grăit de astădată mai fără patimă și mai puțin tendentios.

Népszava scrie următoarele în nrul din 31 Dec. n.:

Sângerări fără de rost s'au săvârșit iarăș în Arad. Războiul blestămat într'atât a sălbătăcit pe oameni în curs de patru ani și jumătate, încât prețuirea de odinioară a vieții omenești a scăzut foarte mult. Puștile se descarcă la fiecare pas și se varsă sânge scump, nevinovat. Șovinismul maghiar nu se poate împăca ca ceace nu se mai poate schimba, de altă parte șovinismul ceh, românesc și sârbesc nu cunoaște moderație în triumful său. Astfel pas de pas se ciocnesc oameni supraagitați.

Așa s'a întâmplat și în Arad. Tineri maghiari s'au supărat, că între drapelele cari stăteau înaintea locuinții lui Berthelot a lipsit roșul-alb-verde. Au voit să planteze unul cu forța: Români s'au opus. Sfârșitul a fost moarte de om. (Urmează un pasaj despre integritatea Ungariei, apoi continuă:)

Dar pentru atingerea acestui scop micidecum nu e bun mijloc arborarea cu forța a steagului maghiar, nici omorârea alor patru concetățeni români. Pentru apărarea integrității Ungariei acest mijloc e cel mai rău posibil, dând prilej Românilor să alarmeze lumea..... Iar opinia ententei îl va orde, pentru că păcatele regimului vechiu sunt pe partea lor.... Nu-i timpul potrivit pentru „virtușul unguresc”, ci lipsă e de muncă liniștită și serioasă.

Adunarea învățătorilor români de pe teritoriul diecezei greco-catolice de Oradea-Mare.

În 26 Dec. n. a. c. s'au întrunit în Oradea-mare aproape toți învățătorii români de pe teritoriul diecezei gr. cat. de Oradea-mare. Ținta adunării a fost luarea unei rezoluții în toate afacerile școlare și învățătorești, care apoi să fie înaintată congresului învățătorilor români din Ardeal și Ungaria.

De președinte a fost ales cu unanimitate profesorul preparandial Petre Dejeu, iar de notari Gheorghe Dănilă și Ambroziu Sabău.

Președintele, d. Dejeu, deschide adunarea îndată după terminarea acordurilor din urmă ale imnului „Deșteaptă-te Române”.

Dsa între altele spune: „...Neamul românesc de dincoace de munți numai conservatismului în toate cele etnice poate mulțumi, că în decursul veacurilor nu a fost înghițit de molohul maghiar, iar institutele cari au păstrat și promovat tot ceea ce e românesc sunt biserica și școala. Dascălii români au fost conștii de chemarea lor. Deși statul maghiar i-a huiduit, le-a tras plata când a voit; deși biserica nu i-a ajutat cum trebuia și bieții dascăli în multe locuri se chinuiau cu plată de 2—300 zloti, ei totuși au rămas credincioși școlii confesionale și biserice, căci slova, cartea românească numai acolo se învăța. — Dar s'a schimbat situația. În 1 Dec. a. c. asupra Albei-Iulia și prin Alba-Iulia asupra Românilor din fie iertata Ungarie a răsărit soarele libertății, soarele care va lumina și încălzi pe toți fiii lui Traian într'o singură țară: în România-Mare.

Dascălii noștri din trecut, în urma mizeriilor multe, n'au putut ajunge în lumina poporului rezultatul dorit, dar să nu uităm, că a învăța pe copilășul mic de 6 ani în 2 limbi deodată, a fost un lucru aproape imposibil. — Dar acum se schimbă situația. De aici încolo vom merge pe altă cale. Dascălii români adunați la Alba-Iulia au hotărât conchemarea unui congres învățătorec pe finea lui Ianuarie 1919. Toate reuniunile învățătorești își vor da părerea asupra finutei ce va avea să se urmeze la congres, prin urmare și învățătorii de pe teritoriul diecezei de Oradea-mare au să-și spună durerile din trecut și părerile lor referitor la reforma învățământului primar”...

După acestea ia cuvântul dr. Gh. Miculaș, director preparandial, care prin o vorbire avântată constată, că și în viitor, ca și în trecut, numai împreună cu biserica va putea școala fi adevărat ateneu cultural român.

D. Ambroziu Nicoară, deșteptul și înflăcăratul dascăl român din Carăii-Mari, cetește raportul — cu alcătuirea căruia a fost însărcinat din partea consfătuirii prelabile dela Carăii-Mari ținută în 8 Dec. n. 1918 — făcut asupra reformei învățământului primar. În acest raport au fost strecurate părerile alor 20 dascăli de pe teritoriul diecezei.

Dsa la începutul raportului face o scurtă reprieve asupra învățământului din România și constată că acolo au fost puține școli primare, dar au fost bune. Sunt puține preparandii (școli normale), dar dascălii crescuți în școlile normale române toți sunt bărbați de prima forță.

Ce e drept și preparandiile din Ungaria sunt moderne, dar cele românești nici asemenea nu se pot cu cele dincolo de Carpați. Cere în fine primirea următorului proiect de rezoluție:

1. Pretindem statificarea tuturor școlilor având toți învățătorii din Ardeal aceeaș plată și aceeaș controlă școlară. Toate școlile să aibă 2 controle: una religioasă-morală, alta de învățământ. Prima o exerciază biserica, a doua statul.

2. Controlul de învățământ să se exercieze prin inspectori regești în forma de până acum, dar afară de ei în fiecare cerc să fie și un revizor școlar ales dintre învățătorii cei mai binemeritați. Cerem ștergerea directoratului preotesc de până acum.

3. Cerem să ni se plătească și din partea noului stat cel puțin venitele asigurate în Ungaria. Dascălii dela școlile nedivizate să aibă un adaus perenal de 50 procente din plată.

4. Pretindem despărțirea cantoratului de dascălie; interesații îl pot primi, dar numai dacă-și împlinesc agendele cantorale afară de timpul oral și pentru plată separată.

5. Cerem ștergerea scaunelor școlare și în locul lor înființarea eforiilor școlare.

6. Pretindem ca preparandiile să fie conduse de stat, însă în legătură cu biserica. În preparandii să fie cursuri de cantori.

7. Îndată după încheierea noului stat să se

înființeze un fond de penzie. Toți dascălii pensionați să primească cel puțin atâtea penzie, ca în statul unguresc.

8. Anii petrecuți la miliție să se socotească dublu, atât la statorirea plății cât și la penzie.

9. În caz de moarte, — după serviciu de 5 ani, familia să primească deja penzie.

După aceste au urmat încă câteva propuneri minutioase. Propunerile lui A. Nicoară au fost primite cu unanimitate, iar el viu aclamat.

Dr. Grigorie Papp, secretarul episcopesc, ține un discurs pătruns de un adânc idealism. Spune, că biserica nu-i permis să o despărțim de școală. Să nu uităm trecutul nostru măret, avântul cultural pornit din școala și biserica ardeleană unită cu Roma. Dacă voim să fim fericiți și să avem în viitor o cultură și mai înaintată, atelierele culturale noastre românești să le ridicăm în umbra crucii lui Hristos. Să fim și de aici încolo dascăli confesionali. Dacă în trecut s'au făcut nedreptăți, biserica toate acele le va sana.

A urmat o discuție amănunțită. Învățătorii nu voiau să mai audă de școli confesionale. Discuția o încheie A. Nicoară prin o nouă propunere: „Vom înainta un memoriu Ordinariatului diecezan și, dacă în timp de 15 zile ne dă garanță în scris, că va sana toate năcazurile trecutului în timpul cel mai scurt și dacă va exopera să fim egali în toate cu învățătorii statului român, rămânem dascăli confesionali”. — Învățătorii cu greu s'au împăcat cu situația nouă, dar în urmă își pleacă capetele. Au ales din sinul lor o comisiune de 10, care să facă memoriul și dacă nu li se împlinesc cele cuprinse în memoriul către congresul învățătorec, vor insista pe lângă școala de stat.

După acestea președintele mulțumește învățătorilor și oaspetilor pentru paciența cu care au pertractat afacerile aceste școlare de mare importanță și ridică ședința.

Cu toții intonară: „Pe-al nostru steag e scris unire”. Stindardul tricolor era în mijlocul salei festive a institutului preparandial, unde s'a ținut ședința. Se uita cu mândrie la fețele îmbujorate a celor 60 de dascăli români, iar învățătorii intonară cu înflăcărare și mai mare strofa din urmă, strofa țării aceleia dela care așteaptă de atâtea veacuri o soartă mai bună pentru apostolii culturii și științei românești: România Mare.

P. Dejeu.

Ultima speranță sau prestia vremii.

Ziarele maghiare aduc vestea, că capii bisericei catolice și protestante au trimis memorande la curtea papală și la bis. protestantă din apus, în care cer ajutor ca să țină și pe mai departe pe Români în cadrela fostului stat maghiar, invocând motivul, că prin unirea teritoriului românesc cu țara mamă — cu România, mai multe milioane de Maghiari ar ajunge sub stăpânirea ortodoxiei și astfel ar fi un pericol pentru catolicism și pentru protestantism. Atât e ceace scrie presa maghiară.

Cetind cetitorii Românuului această informație își vor aduce aminte de trecutul îndepărtat, de vremurile de vijelie prin cari a trecut neamul românesc, de robia și de suferințele ce-a îndurat chiar din partea acelor, cari azi cer în gura mare ajutorul apusului protestant și catolic contra României-ortodoxe.

Istoria ne amintește de veacurile trecute, când ideea religioasă era stăpână în mod absolut asupra spiritului omeneesc, când toată societatea omenească sta sub influința acestei idei, încât capii catolicismului întronau și detronau pe regii și pe împărații pământului. Ba regii din familia jagellonă (polonă) domniau peste Ungaria, Polonia și Litvania cu ajutorul papismului și cu acest ajutor încerca să-și extindă domnia și peste principatul Moldovei, chiar atunci când Ștefan cel mare se apăra cu vitejie contra sultanilor turcești, cari tot în timpul de stăpânire a ideii religioase subjugau prin foc și sabie țări și popoare.

Când o parte integrantă din trupul neamului românesc — Muntenia — zăcea sub jugul turcesc, iar cealaltă — Moldova — în frunte cu Ștefan cel mare se apăra contra Semilunei cu o vitejie care atrăgea asupra sa admirația lumii întregi. Tara leșiască și Ungaria, în fruntea cărora se aflau atunci domitorii din familia jagel-

lona, urziau tot felul de planuri contra domnului moldovan, reținând și oprind sumele adunate în apus pentru războiul contra Turcilor. Banii s'au folosit la insistența capului bisericii catolice, pentru înscenarea vărsărilor de sânge din Bohemia, iar pe Ștefan cel mare în loc de a-l ajuta cu banii adunați îl încuraja cu vorbe frumoase. O altă parte a neamului românesc, cei de dincoace de oreșetele Carpaților, veacuri de-arândul am suferit jugul robiei străine, ajungând zilele cele mai amare sub domnia principilor calvini, cari prin superintendenții lor tindeau să ne strivească cu totul, pângărind altarele credinței noastre străbune. Dispozițiunile superintendenților calvini către vlădicii și preoții bisericii române erau tot atât de neumane și barbare, ca și legile ce se făuriau în dieta transilvăneană, legi cuprinse în „Aprobate și Confirmate”, cari aveau tendința de a distruge și nimicii cu totul ființa individualității etnice românești. Am ajuns divizați și în urma vremilor mai tere am îndurat sclăvia diferitelor neamuri și popoare, cari ne încunjurau. Am îndurat sclăvia în acel period, când toate spiritele erau pătrunse și stăpânite de ideea religioasă. Orice produs s'înfleacă în acest period își avea caracterul și nota specifică — religioasă; așa în literatură, artă, știință, sculptură etc.

Spiritul omenimei ca tot ce are viață, are proprietatea de a se naște, de a îmbătrâni, de a muri, de a renaște și de a-se arăta din nou sub forme mai desăvârșite.

Această nouă formă se arăta, când omenimea încetul cu încetul abandona ideea religioasă, înlocuind-o cu ideea națională.

Neamul românesc în jugul sclăviei turcești, austriace, maghiare și rusești începe a se mișca și a se arăta nemulțumit, dar sub altă formă, sub stăpânirea ideii naționale. Sub haina cea nouă a ideilor naționale se începe lupta și lupta se întinde peste întreg teritoriul locuit de Români.

În leagănul formațiunii neamului românesc, la noi în Transilvania începe lupta. Ne-a rămas ca dovadă a vremurilor trecute — începutul luptei contra opresorilor — actul istoric „Supplex libellus Valachorum” înaintat de episcopii bisericilor românești din Sibiu și Blaj către dieta transilvăneană, în care pretind drepturi politice pe sama națiunii române, cum aveau și celelalte națiuni conlocuitoare.

Iată coincidența ciudată a vremii! După veacuri de suferințe și robie, după sute de ani de luptă, națiunea română dismembrată în mai multe părți, zăcând în sclăvia altor neamuri, își eluptă libertatea, contopindu-se într'un singur corp politic, în timp ce toate statele și națiunile, cari o încunjurau, se destramă, se nimicesc și risipesc.

Pe ruinele acestor țări învie alte neamuri mai viguroase, organizându-se în state pe baza principilor moderne.

Dintr'un stadiu de dezvoltare într'altul omenimea și-a făcut calea regulat, pe neobservate și în cea mai mare tăcere.

În acel period când ideea religioasă stăpâna spiritul omenesc, dar nu atinsese gradul cel mai înalt de dezvoltare, nu ajunsese adecă paroxismul sau gradul de săturare, orisice idee nouă care nu congrua, ori nu emana dela ideea religioasă era apercăpută cu greu și primită cu neîncredere de mintea omenescă.

Era mirozenia vremii, ca să faci un salt nefiresc și să înlocuești ideea religioasă, care stăpâna spiritul veacului al XIV, cu ideea națională care atunci zăcea numai sub spuză în noianul necunoscutului și figura ca una dintre multele enigme ce-și așteptau rezolvirea.

Tot așa trebuie să privim de cea mai mare absurditate și de prostia vremii de azi, încercarea ce o fac reprezentanții și capii bisericii catolice și protestante maghiare, de a pune piedeci evoluției istorice cu idei cari — învechite și fără de viață fiind — sunt scoase din circulația minții omenesci. Wilson și ceilalți bărbați la cari apelează reprezentanții protestantismului maghiar sunt bărbații vremilor de azi, cari voesc să dea o soluție morocosoasă și fericită tuturor chestiilor în litigiu dintre neamurile și semințiile pământului. Soluția ce pare a fi aflată este în consonanță cu mersul evoluției istorice și cu spiritul vremii de azi, care nu recunoaște hotarele geografice create de veacurile XV—XIX, ci aceste hotare vreau să le înlocuiască cu hotare etno-

grafice, cari conglăsuiesc cu porunca vremii de azi și a celor viitoare.

Și motivarea? Ajunge să deschidem istoria plină de suferinți a neamului românesc, pentru ca pe cea dintâi pagină să aflăm o rană ce-a sângerat mai bine de un veac în compul națiunii române, rană dată de Rusia-ortodoxă, de acea Rusie, care s'a girat întotdeauna de oportunitate a ortodoxismului. E de prisos de mai amintim, că noi Români de dincoace de Carpați suferim ca și ceilalți Români durerea și răpirea Basarabiei. În virtutea legilor psihologice nu s'a putut deci produce, în neamul românesc sentimente, cari să ne mănăie alături cu Rusia pentru ideea ortodoxiei universale. Și nici nu suntem crescuți în acel șovinism ortodox, care s'ar recere dela un popor, pentruca prin înfăptuirea unității sale politice să devie un pericol pentru protestantism și catolicism.

Neamul românesc a profesat și nutrit idei de credință pentru o biserică ortodoxă română, dar nici decum nu va profesa ideea de credință pentru o ortodoxie universală, care singură ar putea fi un pericol pentru protestantism. În urma pătanțiilor cu Rusia poporul român nu va cere să facă învoială cu nici un popor în afaceri de ortodoxie universală. Vom profesa ideea de credință ortodoxă, dar numai pentru Români, iar celelalte neamuri se vor simți fericite și pe mai departe în credința lor strămoșască, protestantă ori catolică.

Cheia Beiusului, 1918.

Efrem Dascălul.

Cum a informat primarul Aradului, Löcs Rezső, pe Berthelot?

După plecarea generalului spre Oradea-Mare, primarul Löcs i-a adresat în franceză următoarea telegramă despre sângerările săvârșite Duminecă:

„Domnule General! Prezența Dvoastre în Arad a tulburat-o un incident foarte regretabil, al cărui motiv a fost faptul, că steagul unghuresc, dus înaintea Dvoastre ca un document de omagiu al națiunii maghiare, l-au sfărțat și călcat în noroi indivizi români iresponsabili. S'a ajuns la foc de arme, care a avut două victime și câțiva răniți, atât dintr'o parte, cât și din cealaltă. Dacă conducerea s'ar fi concentrat în mâinile autorităților maghiare, nu s'ar fi întâmplat aceste incidente. Peste un sfert de oră s'a restabilit ordinea completă în oraș. Spre cea mai mare părere de rău a noastră, nu ni-a stat în putință să Vă raportăm în persoană, pentrucă după restabilirea ordinii, când aiunsesem la gară, Dvoastră plecașerăți. Binevoști a lua știre despre aceste fapte constatate în mod oficial, precum și despre aceea că locuitorii maghiari ai orașului nu pot fi trasi la răspundere pentru cele întâmplate”.

Noi deocamdată nu putem să facem comentariu, ne rezervăm însă dreptul și datoria de a reveni după încheierea cercetării.

Adunarea despărțământului învățătoresc din Ieriu.

În 13 Decembrie a. c., după o pauză de patru ani și jumătate, corpul învățătoresc din despărțământul Ieriu al R. I. R. sălăgeni și-a ținut prima adunare învățătorească în Tășnad.

Președintele face o reprivire asupra trecutului plin de suferințe create de legile și ordinațiunile guvernelor maghiare, cari ținteau la nimicirea școlilor noastre și la omorârea noastră națională. Războiul mondial a rupt cătușele popoarelor asuprite și le-a rânduit nouă viață națională.

Se trece apoi la ordinea zilei: Se cetește următorul proiect de rezoluție:

1. Învățătorii din despărțământul Ieriu iau la cunoștință cu oel mai mare entuziasm unirea Ardealului, Banatului și a părților unghurene locuite de Români cu țara mamă, cu dulcea Românie și aderează la aceea.

2. Asigură tot sprijinul Marelui sfat național român, luptând din rasputeri pentru destep-tarea poporului.

3. Cer să li-se asigure o leafă corespunzătoare muncii grele.

4. Cer ca anii de serviciu și de pensie să li se ia în considerare.

5. Anii de serviciu să se reducă dela 40 la 30 de ani.

6. Cer ca pensia învățătorilor în retragere să se urce în raport cu împrejurările de traiu.

7. Cer ca învățătorilor cualificați, dar fără stațiuni, intrați în armată în cursul războiului să li se socotească acești ani la leafă și la fondul de pensie, iar celor în funcție, cari în cursul războiului au stat sub arme, anii la fondul de pensie să li se compute dublu.

Teodor Murășan inv. în Blaja e încredințat să reprezinte și despărțământul Ieriu al R. I. R. S. în Marele sfat național.

Ca oficianți ai despărțământului se re aleg tot cei vechi.

Între punctele de mare însemnătate pentru învățătorimea noastră s'a luat în desbatere și înființarea unui organ politic-pedagogic și economic. Învățătorii din despărțământul Ieriu primesc cu mare bucurie acest punct din program, dorind, să se înființiască cât mai în grabă această idee salutară.

După aceste președintele multumind celor prezenți pentru interesul ce-l poartă școlii românești, închide adunarea.

Constantin Albu, inv.
notarul desp.

Capabil de revenire?

Rândurile de osândă scrise contra celor doi socialiști cari au fost la Cluj și sunt de origine românească au durut mult pe unul din ei, d. Sava Ștengar Demian, fost culegător tipograf la noi, fost bun român și cândva cu rol în organizația socialdemocraților din Arad. Acum ne cere să publicăm o declarație. O publicăm, dar numai în nădejdea că dl Ștengar va reveni între ai săi, se va atașa bunilor socialiști români ce-și au organizația lor frumoasă în partidul socialdemocrat român din Ardeal. Am vrea să-l știm și pe dânsul acolo unde îl chiamă glasul sângelui său. Este dânsul capabil de revenire?

Declarație.

Subscrisul fiind atacat din partea „Românului”, că aș fi luat parte la „Adunarea națională a Săcuilor din Ardeal” în interesul adevărului, țin să declar următoarele:

1. Adunarea nu a fost națională, ci o adunare populară, la care au luat parte nu numai Săcuții și Ungurii din Ardeal ci și Români (?) și Sași (!?).

2. Adunarea a fost convocată și de partidul socialdemocrat (unguresc) din Ardeal (?) care motiv m'a determinat să iau și eu parte la această adunare — nu pentruca să aderez la „integritatea țării unghurești”, ci ca să îmi spun cuvântul meu de simpatie și al tovarășilor mei socialiști români (!) față de socialiștii unghuri, cu cari împreună am luptat zeci de ani de-arândul contra șovinismului unghuresc și contra apărării capitaliștilor cam următoarele:

3. Am vorbit despre hotărârea dela Alba-Iulia, cam următoarele:

Încât ce privește hotărârea națiunii române dela Alba-Iulia le-a stat în drept s'o facă. Pe noi socialiștii (cari socialiști? — N. R.) îndeosebi pe mine, nu ne-a mulțumit întru toate ținuta partidului social-democrat român cu hotărârea lui adusă acolo. (fiindcă dta nu vrei România-Mare. N. R.) Am aflat-o de nepotrivită (cum așa!? N. R.)

Sunt mângăiat și conștiința mi-e liniștită, că ceea ce am făcut nu am făcut în dauna nici a națiunii române, nici a principiilor socialiste — pentru aceea ce eu vorbesc, eu răspund, pentru alții nu!

Cât ce privește obiecțiunile făcute de autorul articolului din Românul despre faptele mele, pentru cari am stat închis la Seghedin) îi stau la dispoziție — și dacă-i voi putea documenta nevinovăția mea, ce-o să se întâmple? (Eu am să mă bucur foarte mult și am să rectific în Românul că d. Ștengar e om de omenie. I. C.)

Suferințele noastre comune dela Seghedin și năcazurile, multe, multe, ticăloșiile de ieri ale procurorilor maghiari de orice soluți mi dă aceeaș satisfacție și mie, pe care a primit-o autorul articolului din chestiune (acela n'a umbat pe la Seghedin) numai cu vre-o câteva zile înainte de mine (aci e vorba de mine. — I. C.), mă face oarecum să uit toate durerile de ieri — și să-mi aduc aminte de cele ce ne bucurăm deopotrivă... Nu mai poate

ținea mult... Și când vorbiam astfel ne uitam toți *trei* la pereți, că oare nu cumva au urechi! Sângele sângele, frate Clopoțel... (Sângele da, acela se revoltă în mine când văd cărdășia dtaie cu călăii noștri de ieri, cari îmbracă azi haină roșie socialistă pentruca arma lor de distrugere contra noastră să poată lucra mai departe. — I. C.)

Sava Șt. Damian.

Cronica zilei.

Flota comercială din fosta Austro-Ungarie va trece la Italia.

În 31 Decembrie reprezentanții Franței, Angliei, Rusiei și Americii au hotărât, în conferința ținută la Paris, ca trei părți din flota comercială a fostei monarhii Austro-Ungarie, să se dea Italiei. Dispoziția aceasta s'a luat pe urma raportului ministrului italian, *Crespi*, care a arătat, că în lupta cu submarinele Italia a pierdut două din trei părți din flota comercială.

Conferința de pace.

Ministrul de externe englez, *Balfour* a sosit la Paris și s'a sfătuit timp mai îndelungat cu colonelul *House*. La consfătuirea aceasta, care e continuarea tratativelor din Londra ale lui *Wilson*, *Lloyd George* și *Balfour*, au stabilit amănuntele conferinței de pace.

În Londra s'a lămurit întrebarea restituirii și despăgubirii, apoi s'a stabilit, că Germania nu va reprimi coloniile. În ce privește alianța poarelor, nu este divergență mare de păreri. E părerea generală, că conferința de pace va termina mai curând lucrările, decât cum se credea înainte de vizita lui *Wilson*.

Agentia Reuter confirmă știrea, că delegația engleză de pace Sâmbătă va sosi în Paris. Se știe, că conferința se va începe în 15 Ianuarie.

Ziarul *Echo de Paris* are informația, că ministrul *George Lloyd* va sosi în Paris la sfârșitul săptămânii acesteia.

Mobilizarea Polonilor.

După informații din Varșovia s'a dat ordin de mobilizare contingentelor dela anul 1896—1899. Contingentele chemate vor face serviciu militar numai trei luni, atunci se vor înlocui cu recruții din Polonia rusească.

Corp italian de expediție în Tripolitania.

Ziarul italian *Secolo* anunță, că în Tripolitania se va trimite un nou corp de expediție. Scopul expediției este să ocupe întreg litoralul și mai multe puncte din interiorul țării.

INFORMAȚIUNI.

Zi de sărbătoare în Brașov. Duminecă în 9 Dec. v. s'a serbat hramul vestitei biserici a Sf. Nicolae din Brașov, care a suferit atât de mult în cei doi ani din urmă, fiind lipsită de preoții ei în frunte cu inimosul protopop dr. V. Saftu. Un serviciu divin atât de înălțător n'au mai văzut Românii brașoveni decât în zilele bune din toamna anului 1916, când armata română era stăpână pe aceste plaiuri.

Biserica era întesată de lumea românească care a fost supusă atâtor șicane și nelegiuiri sub stăpânirea din cei doi ani din urmă. Corul maestrului *Dima* — pe care cu toate suferințele îndurate Dzeu ni l-a scăpat teafăr spre mândria neamului nostru — a făcut — după o pauză lungă de doi ani și mai bine — să se cutremure din nou de bucurie zidurile bătrânei biserici. În acordurile duioase ale cântărilor funebre

1) Articolul — nu eu l-am scris. Eu nu cunosc motivele deținerii dlui Ștengar. — I. Clopoțel.

2) Dr. Dumitru Manu profesor, Gherla.

ți făcea impresia că vezi zăveva pe marii voievozi — ctitori ai acestei sf. biserici — pomeniți cu atâta smerenie atât la liturgie cât și la parastas, și cari vor fi tresărit în mormintele lor, pomeniți fiind fără teamă împreună cu Maj. Sa Regele *Ferdinand* al României-Mari în o biserică din Ardeal.

La serviciul divin au luat parte și căpeteniile armatei române aflătoare în Brașov. *Căl.*

Competințele învățătorilor. Se aduce la cunoștința învățătorilor că competențele restante dela stat să fie aduse la cunoștința dlui plenipotențiar al Consiliului dirigent la Budapesta, dr. *Ioan Erdélyi* ca să intervină în cauză. Rugărilor să se facă deodată, colective. Noi considerăm guvernul maghiar ca un cassar al națiunilor din fosta Ungarie.

Rugăm pe poporeni de oriunde să fie înțelegători și să nu luiduiască pe învățătorii cari au fost încrezuți cu recivirările și și-au atras tot odiul, toată urgia asupra lor prin aceasta. Ei nu sunt vinovați că li s'a dat o sarcină atât de grea din partea regimului polițienesc de pe atunci. Învățătorii noștri sunt foarte aproape de inima poporului și ei își dau osteneala să alunge întumerecul minții copiilor noștri. Să nu fim nerecunoscători față de cei ce ne fac bine.

Parastas s'a oficiat la 15 (28) Dec. c. în biserică ort. rom. din Caransebeș, pentru odihna sufletului răposatului *Ștefan Jianu*, fost asesor ordinar al Consistorului caransebeșan și unul dintre cei mai conștiți apostoli ai românismului. A oficiat P. On. D. protopop *Andrei Ghidiu* asistat de preoții *Spiridon Șandru* și *George Petrescu*. Răspunsurile le-a dat cu rară precizie și duioșie corul „Societății române de cântări și muzică” din loc.

Au fost reprezentate toate autoritățile și corporațiunile din localitate. Odilmească în pace!

Casină populară în Maramurăș. În comuna *Dragomirești*, scaunul pretorial a cercului Izei, în 9 (22) Dec. s'a deschis prima casină română din Maramurăș. *Căsină populară.* — Frumos și vrednic de urmat.

Pădurea compozesorală din Dragomirești (Maramurăș) în extenziune de 7 mii jughere, stăpânită până acum prin preotul *Balázs Imre* s'a dat în administrare unui comitet ales din membrii Consiliului național român local sub președinția părintelui protopop *Emil Bran*. Comitetul are să ieie și socoteala peste chivernisirea fostului președinte vitreg.

† **Loc.-col. Russu.** La 28 Dec. oficerii și soldații din trupa Russu, aduc la cunoștința tuturor prietenilor și cunoscuților, că viteazul comandant, care timp de 4 ani și jum. a fost admirat de toată lumea pentru neînfricată sa vitejie, care din soldat de rând, a ajuns la rangul înalt de locotenent-colonel, a murit subit, la 28 Dec. n. 1918.

Francezii în Bănat au luat din mâna Sârbilor, apăsătorii cei mai cruzi ai fraților noștri, puterea stăpânirii. Generalul *Georgevici Gioka* a surprins alături atât poporul cât și pe consiliul bănațean alui *Roth*, cu faptul că a dat un ordin de zi în care declară Bănatul de apartinător Sârbiei mari și cere ca toate autoritățile să-și prezinte abdicările din postul lor.

Comisarul guvernial al republicii ungurești *Roth*, s'a adresat atunci generalului *Gambetta* comandantul trupelor franceze rugându-l să ia asupra sa apărarea Bănatului. Generalul *Gambetta* a protestat la comandamentul sârbesc și a luat Bănatul sub scutul său. Ieri a sosit la Timișoara și generalul *Henrys* care încă a declarat că Bănatul va fi în viitor condus și guvernat de o comisiune mixtă pentrucă — după zisa generalului *Henrys* — *purtarea de azi a Sârbilor este intolerabilă.*

Semnele vremii! Sârbii s'au crezut în codrul cu jir la Topcider.

Greșală de tipar. Ziarele maghiare locale scriu, că în urma unei „greșeli de tipar” s'au omis din proclamație dispozițiile referitoare la garda românească. De aceea primarul *Löcs* a publicat și afișat ulterior, ca întregire la proclamația emisă, că *pot umbla în haine militare și feciorii și oficerii gardei române, încât au legitimație dela comandamentul gardei române.*

Cum stăm însă în fața acestei „greșeli de tipar” cu următoarele șicane? Din trei-comune românești gardiștii români au venit azi la Arad, să predeie procuraturii pe câțiva făcători de rele. Au fost însă desarmați, parte la gară, parte în oraș, apoi duși la comanda pieței, de unde au scăpat numai în urma intervenției energice a consiliului național român, respective a comandai militare. Câțiva făcători de rele, folosindu-se de învălmășeală, au fugit.

Oare și aceste șicane sunt tot „greșeli de tipar”?

Pășirea energică a maiorului francez *Martin*. Impuscăturile din noaptea de *Silvestru* a îndemnat pe comandantul francez din Arad, să ia cele mai energice măsuri. În caz că n'ar înceta pușcăturile, va publica statariu.

† **Petru Dancășiu**, oficiant de poștă din Rășinari după lungi și grele suferințe, a adormit în Domnul *Mercuri*, în 12 Decembrie v. în floarea vieții de 37 ani.

Francezii în Seghedin. Comandantul trupelor franceze de ocupație, aflătoare în Seghedin, a cerut demobilizarea soldaților maghiari neactivi și predarea armelor din partea populației, în decurs de 48 ore.

Edict. Nr. 2557 — 1918. Ni s'a făcut arătare, că parohul *Aurel Ciorogariu* și capelanul *Bujor Poliș* din Macea, a căror ubicațiune este necunoscută, și-au părăsit oficiul și parohia fără a avea concediu, lăsând credincioșii fără îngrijire pastorală.

Provocăm pe numiții preoți, ca până în ziua de 29 Decembrie st. v. c. neconditionat să se prezinte în cancelaria senatului bisericesc al subsemnatului Consistor.

Intrucât nu se vor conforma acestui ordin, posturile lor din Macea se declară vacante.

Arad, din ședința cons. a senatului bisericesc ținută în 21 Dec. v. 1918. — *Consistorul gr o' român din Arad.*

Luni noaptea vre-o 30 trăsuri de gardiști unguri din Arad sau refugiat spre Pecica. Dimineața eu trenul mai departe. „Gyerünk pajtás, mert a kádér Gyomán lesz” strigau către cunoscuții din Pecica. Erau foarte plouați — i-am văzut.

Vânzare de cai. În aceeași noapte la gara din Bătania era un adevărat târg de cai dela Reg. de Art. (?) din Săn-Miclăuș (I. Arad). Se vindea calul și sub 100 k. — Reg. voia a se refugia spre Seghedin dar s'au răzgândit, după vorba Românilui: „Cei în mână nu-i minciună.” Târgul la văzut cu ochii proprii dșoara *Cornea*, fica preotului din Bătania, care mi-a istorisit cazul — *Dr. I. F.*

Aviz. Secția propagandei naționale s-a îngrijit, ca să apară în curând Colectii de cântece naționale, azi de mare trebuință pentru fiecare comună românească. Publicația se face în broșuri separate: 1. Cântece naționale pentru 2 voci, (școlari) prețul cor. 6. 2) Cântece naționale pentru cor de bărbați. Prețul cor. 10. 3) Cântece naționale pentru cor mixt. Prețul cor. 12. Cheltuielile cu posta e subînțeleasă în preț. Broșurile sunt în lucrare și apar în termen de 2—3 săptămâni. Fiecare comună română să grăbească a le comanda fără întârziere, trimițând prețul pe adresa: *Dr. Ioan Suciu*, Sibiu strada Căsnădiei nr. 4, etaj I. nr. 46. Venitul curat al acestei întreprinderi este menit pentru augmentarea „Fondului pentru propaganda românească”. — Secția propagandei naționale.

Organele de publicitate naționale sunt toate rugate a publica grafit acest aviz în 10 numeri

Oficiale.

Numărul telefonului C. G. N. R. este de azi înainte tot nr. vechiu: 939.

Loc. Popa adj.

POȘTA REDACTIEI.

Manuscrise cu ceruza nu se primesc.

N. Simulescu. — Partea primă a lucrării o vom publica în nrul de Crăciun, iar partea a doua în alt număr. Noi nu putem lua angajamentul editării în broșură.

Alexandru Mirișan, Călinești. — Am raportat la Sibiu, C. D. R. După primirea răspunsului eventual vom scrie *Bășbuzucismele* trimise.

Redactor responsabil: *Dr. Sever Miclea.*

Editor responsabil: *Aurel Rusu.*

Pretul unui exemplar 30 fileri.